

ורבנה רפואית *Verbena officinalis* - צמח חודש תמוז

תשע"ח

שיר ורד

ורבנה רפואית *Verbena officinalis* היא צמח רב-שנתי ממשפחת הורבניים הגדל במעיינות ונחלים ברוב חלקי הארץ. הגבעול הראשי של הצמח זקוף וממנו מסתעפים גבעולי משנה אלכסוניים הגבעולים מצולעים מרובעים, קרחים או מחוספסים. רוב העלים נגדיים. לאורך חלקו התחתון של הגבעול הראשי גדלים עלים רחבים ואילו בחלקי הגבעול העליונים ישנם בדרך כלל עלים צרים, בדרך כלל בבסיסי גבעולי המשנה. העלים בדרך כלל מחולקים למספר אונות נפרדות כאשר שפת האונות משוננת. בעלים העליונים ישנה אונה גדולה בראש העלה ו-1-2 אונות קטנות בבסיס העלה, ואילו בעלים התחתונים מספר האונות גדול יותר והן בגדלים שונים. גובה הצמח 60 עד 150 ס"מ.

ורבנה רפואית

מימין - מראה כללי, ענפי משנה מסתעפים. צילמה: ערגה אלוני ©; במרכז - הגבעול מחוספס; צילם: שיר ורד ©; משמאל - עלי הגבעול מחולקים לאונה ראשית גדולה ואונות משנה קטנות בבסיס העלה. שפות אונות העלים משוננות. צילם: שיר ורד ©

להגדלה - לחצו על התמונות

התפרחת שיבולת צפופה הנישאת בראשי הגבעולים (כולל גבעולי המשנה) ופורחת לאורך תקופה ארוכה, הפריחה לאורך השיבולת מתחילה בחלקה התחתון ועולה כלפי מעלה, ניצני הפרחים צפופים מאוד ובכל שיבולת פורחים בו זמנית פרחים בודדים ולכן שיבולת הפריחה נראית כמעט בכל תקופת הפריחה כאילו הצמח נמצא בשלב סיום הפריחה, כלומר פרחים פתוחים נמצאים רק בחלקה העליון של השיבולת. לאחר פתיחת הפרחים נוצר מרווח של מספר מילימטרים בין פרח לפרח והשיבולת מתארכת בחלקה התחתון. לפרחי הורבנה גביע מאוחה בעל 5 שיניים קצרות. צידו החיצוני של הגביע מכוסה שערות

קצרות. הכותרת קצרה, מאוחת עלים דמוית שופר, בסיסה צינורית ומעוקל ובראשה 5 אונות בלתי שוות, צבעה לילך בהיר. עמוד עלי אחד ו-4 אבקנים. הפרי מתפרק ל 4 אגוזיות. תקופת הפריחה ארוכה והיא נמשכת מאפריל עד אוקטובר.

ורבנה רפואית - תפרחת ופרחים

מימין - תפרחת בסוף הפריחה. לאחר פתיחת הפרחים נוצר מרווח של מספר מילימטרים בין פרח לפרח והשיבולת מתארכת בחלקה התחתון. צילמה: ערגה אלוני ©

במרכז - תפרחת בראשית הפריחה. צילם: גברי שיאון ©

משמאל - לפרחים כותרת צינורית ובראשה 5 אונות בלתי שוות בצבע לילך בהיר. צילמה: ערגה אלוני ©

להגדלה - לחצו על התמונות

ורבנה רפואית שימשה כצמח מרפא עוד בתקופות העתיקות והשימוש בה ידוע ממצרים ויון העתיקות. גם כיום היא בשימוש ברפואה הטבעית בעיקר לטיפול בבעיות במערכת העצבים הנובעות ממתח, וכן בעיות של קשיי שינה.

הסוג **ורבנה** כולל כ-250 מינים הגדלים בעיקר ביבשות אמריקה ואסיה, בארץ גדלים 2 מינים, **ורבנה רפואית** ו**ורבנה שרועה**, שניהם גדלים בבתי גידול לחים. מרכז התפוצה של **ורבנה רפואית** הוא ביבשת אירופה אך היא גדלה באופן טבעי גם בארצות הים התיכון. קיים דמיון רב בעלים ובפרחים של שני מיני ה**ורבנה** הגדלים בארץ, אך קיימים מספר הבדלים ביניהן. **ורבנה רפואית** בעלת גבעול זקוף וגבעולי משנה אלכסוניים ואילו **ורבנה שרועה** בעלת גבעולים שרועים. תפרחות **ורבנה רפואית** ארוכות ומרובות פרחים ואילו ל**ורבנה שרועה** תפרחות קצרות ובעלות פרחים מעטים. גבעולי **ורבנה רפואית** קרחים או מחוספסים ואילו ל**ורבנה שרועה** יש גבעולים שעירים ומאפירים. שני המינים גדלים אומנם בבתי גידול לחים ופורחים באותו הזמן אך יש הבדל גם בבית גידולם. **ורבנה רפואית** גדלה בעיקר בבתי גידול בהם המים זורמים (מעיינות, נחלים וגדות נהרות) או עמוקים ואילו **ורבנה שרועה** גדלה בעיקר בבתי גידול בהם המים עומדים ומתייבשים (שלוליות חורף

ומאגרי מים מתייבשים). לעיתים נדירות, ניתן למצוא את שני המינים באותו בית גידול (לדוגמה - בריכת יער בשרון).

שם הסוג המדעי והעברי מקורו בשפה הקלטית ופרוש שמו מרחיק אבן, בגלל אמונת הקדמונים ביכולתו לרפא אבנים בכליות. שמו המדעי והעברי של המין ניתן לו בגלל תכונותיו הרפואיות ושימושו הן בעבר והן בהווה כצמח מרפא.

משפחת הורבניים כללה בעבר קרוב ל 100 סוגים, בשנים האחרונות בעקבות מחקרים גנטיים הועברו חלק מהסוגים למשפחות אחרות כמו שפתניים, קוציציים, זיתיים ואחרות וכיום ישנם במשפחה כ 38 סוגים. המינים במשפחה כוללים צורות חיים רבות החל מצמחים חד-שנתיים וכלה בעצים. סוגים נוספים גדלים בארץ בטבע ובנוי - בהם **שיח-אברהם, לנטנה, ליפיה, דורנטה וקלרודנדרון.**

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: ורד ש 2018 ורבנה רפואית *Verbena officinalis* - צמח חודש תמוז תשע"ח, צמח החודש העברי, כתב-עת "כלנית" מספר 5.

<https://www.kalanit.org.il/verbena-officinalis-hebrew-month>